De samenhang tussen echtscheiding in de kindertijd en problemen in peerrelaties tijdens de adolescentie

Student: Inge Jansen (S4527275)

1e begeleider: dr. R. van der Ploeg

2e beoordelaar: dhr. B.J.A. de Groot

Rijksuniversiteit Groningen

Faculteit der Gedrags- en Maatschappijwetenschappen

Masterthesis Orthopedagogiek (PAMA5166)

Mei, 2026

Aantal woorden: 6435

Samenvatting

Sociale ervaringen met leeftijdsgenoten spelen een cruciale rol in de ontwikkeling van adolescenten. Ze dragen bij aan het ontwikkelen van sociale vaardigheden, emotionele veerkracht en een positief zelfbeeld. Problemen in peerrelaties kunnen leiden tot mentale gezondheidsproblemen. Eerder onderzoek suggereert dat ouderlijke echtscheiding een risicofactor kan zijn voor problemen in peerrelaties, maar de langetermijneffecten hiervan zijn nog onvoldoende onderzocht. Het doel van dit onderzoek is om te onderzoeken in hoeverre een echtscheiding van ouders in de kindertijd samenhangt met problemen in peerrelaties in de adolescentie en in hoeverre deze samenhang wordt beïnvloed door de band met broers en zussen en de band met ouders. Hiervoor is gebruikgemaakt van een afgebakende subset (n = 6.668) van data uit de longitudinale studie 'Millennium Cohort Study' uit het Verenigd Koninkrijk, waarbij kinderen die geboren zijn tussen 2000 en 2002 gevolgd zijn vanaf hun geboorte tot hun 23^{e} levensjaar. Er is een meervoudige regressieanalyse uitgevoerd om de samenhang te onderzoeken tussen problemen in peerrelaties en de huwelijksstatus van ouders, het welzijn van de adolescent, geslacht, de band met broers en zussen en met ouders. Daarnaast is een moderatie-analyse uitgevoerd om te onderzoeken of de band met broers en zussen of de band met ouders deze samenhang modereren. De resultaten laten zien dat adolescenten met gescheiden ouders meer problemen in peerrelaties laten zien, evenals het mannelijk geslacht en adolescenten met een lager welzijn. Er is geen bewijs gevonden voor de invloed van de band met broers en zussen en de band met ouders op deze samenhang.

Abstract

Social experiences with peers play a crucial role in the development of adolescents, as they contribute to the acquisition of social skills, emotional resilience and a positive self-concept. Difficulties in these peer relationships can increase the risk of developing mental health problems. Previous research suggests that parental divorce may be a risk factor for peer relationship problems, but the long-term effects of this association remain insufficiently studied. The aim of this study is to determine to what extent experiencing parental divorce during childhood is associated with peer relationship problems in adolescence, and to what extent this relationship is influenced by the quality of the sibling relationship and the parent-child relationship. This study used a subset (n = 6668) of data collected for the longitudinal study 'Millennium Cohort Study', conducted in the United Kingdom, following children born between 2000 and 2002 from birth until age 23. Several multiple regression analyses were conducted to examine the association between peer relationship problems and parental marital status, controlling for adolescent wellbeing, gender, the sibling relationship and the parent-child relationship. Additionally, a moderation analysis was conducted to examine whether the relationship with siblings or the relationship with parents moderates this association. The results show that adolescents with divorced parents experience more problems in peer relationships, as do males and adolescents reporting lower levels of wellbeing. No significant evidence was found for moderating effects of the sibling or parent-child relationship.

Inhoudsopgave

Inleiding 4

Peer relationship problems 4

Echtscheidingen 5

Problemen in peerrelaties en echtscheidingen 6

Band met broers en zussen 7

Band met ouders 8

Leeswijzer 9

Methode 10

Design 10

Populatie en steekproef 10

Onderzoeksprocedure en ethische kwesties 10

Variabelen en instrumenten 11

Analyses 13

Resultaten 15

Beschrijvende statistiek 15

Correlaties tussen variabelen 15

Assumpties 17

Samenhang tussen echtscheidingen en problemen in peerrelaties 17

Rol band broers zussen 19

Rol band ouders 19

Discussie 20

Beperkingen en sterke punten van dit onderzoek 21

Conclusie 23

Literatuurlijst 24

Bijlage A. Controle assumpties 30

Assumpties 30

Inleiding

Sociale ervaringen met leeftijdsgenoten zijn een belangrijk onderdeel in de psychosociale ontwikkeling van adolescenten (Hong et al., 2022). Sociale relaties, zoals vriendschappen, bieden niet alleen emotionele steun, maar dragen ook bij aan het ontwikkelen van sociale vaardigheden en een positief zelfbeeld (Orben et al., 2020; Stern & Cassidy, 2017). Toch verloopt deze sociale ontwikkeling niet bij alle adolescenten even vanzelfsprekend. Uit recent onderzoek van NHS England (2023) blijkt dat 20,3% van de adolescenten in Engeland een verhoogd risico heeft op het ontwikkelen van mentale problemen, zoals problemen bij het aangaan en onderhouden van relaties met leeftijdsgenoten. Ook internationaal wordt een afname in sociale steun waargenomen. Een steekproef van WHO Regional Office for Europa (2024) in 44 landen, waaronder Engeland, laat zien dat de sociale steun die adolescenten ervaren gedaald is van 61% in 2018 naar 58% in. Dit zijn zorgelijke cijfers als er gekeken wordt naar de beschermende functie en emotionele veerkracht die sociale relaties bieden tegen mentale problemen, zoals depressie (Averdijk et al., 2013).

Via sociale interacties met leeftijdsgenoten leren adolescenten veel sociale vaardigheden, zoals samenwerken, communiceren en het hanteren van conflicten. Vaardigheden die hen helpen bij het ontwikkelen van een positief zelfbeeld en emotionele veerkracht (Averdijk et al., 2013; Reitz et al., 2014; Westhoff, 2022). Bovendien bieden sociale relaties een gevoel van verbondenheid en veiligheid, wat belangrijk is voor het welzijn en de mentale gezondheid van adolescenten (Orben et al., 2020). De kwaliteit van deze sociale relaties blijkt hierbij ook cruciaal. Zo kunnen gezonde vriendschappen adolescenten beschermen tegen stress en negatieve ervaringen, terwijl problematische sociale relaties juist kunnen leiden tot gevoelens zoals eenzaamheid, angst en depressiviteit (Reitz et al., 2014; Scholte & Van Aken, 2006; Wang et al., 2009). Het doel van dit onderzoek is om meer inzicht te krijgen in de factoren die samenhangen met het ervaren van moeilijkheden in sociale relaties met leeftijdsgenoten, ook wel ‘peer relationship problems’ genoemd.

Peer relationship problems

‘Peer relationship problems’ kunnen worden omschreven als terugkerende moeilijkheden in de omgang met leeftijdsgenoten, zoals buitensluiting, conflicten, pesterijen of het niet kunnen opbouwen van betekenisvolle vriendschappen (Silveira-Zaldivara et al., 2021; Rubin et al., 2005). Het gaat hierbij niet om incidentele ruzies, maar om structurele sociale problemen die het dagelijks functioneren beïnvloeden. Zo ervaren adolescenten met

dergelijke problemen vaker sociale isolatie en het gevoel niet geaccepteerd te worden, wat samenhangt met een verhoogd risico op emotionele problemen, gedragsstoornissen en verminderde schoolprestaties (Mitic et al., 2021; Rubin et al., 2005). In het huidige onderzoek wordt, voor de leesbaarheid, de term 'problemen in peerrelaties' gebruikt om naar dit concept te verwijzen.

Echtscheidingen

Problemen in peerrelaties kunnen ontstaan door factoren zoals een gebrek aan zelfvertrouwen, negatieve leerervaringen, gezinsproblemen en een problematische hechting (Parker & Asher, 1993; Stern & Cassidy, 2017). Een van deze risicofactoren, die steeds meer impact heeft op sociale problemen bij adolescenten, zijn gezinsproblemen, om specifiek te zijn echtscheidingen. Sinds 1960 is het aantal echtscheidingen in het Verenigd Koninkrijk namelijk sterk toegenomen en daarmee ook het aantal kinderen dat hiermee te maken krijgt (Amato, 2014). In 1960 eindigden in Engeland en Wales jaarlijks slechts 4 op de 1000 huwelijken in een scheiding, terwijl dit aantal in 2004 piekte op 26,6 per 1000 (Office for National Statistics, 2024). Deze enorme toename in het aantal echtscheidingen heeft ervoor gezorgd dat er in 2023 2,4 miljoen gescheiden gezinnen waren in heel Groot-Brittannië, waarbij 3,8 miljoen kinderen in een niet-intact gezin leefden (Department for Work & Pensions, 2024). Hoewel het aantal echtscheidingen sinds 2004 weer is gedaald naar 13,3 per 1000 huwelijken, blijft de impact op kinderen en adolescenten aanzienlijk. Echtscheidingen zijn namelijk één van de meest ingrijpende gebeurtenissen binnen het gezinssysteem (Auersperg et al., 2019; Sarmadi, & Khodabakhshi-Koolaee, 2023; Wasono et al., 2025) en brengen vaak langdurige veranderingen met zich mee in de structuur, stabiliteit en emotionele veiligheid binnen het gezin. Dergelijke veranderingen zijn bovendien risicovol vanuit het perspectief van de hechtingstheorie van Bowlby en Ainsworth (1991), die stelt dat vroege hechtingservaringen met ouders of verzorgers de basis vormen voor het vermogen van een kind om later veilige en stabiele relaties aan te gaan (Ainsworth et al., 2015).

Door de stijging in het aantal echtscheidingen, wordt er steeds meer onderzoek gedaan naar de effecten die dit heeft op kinderen van gescheiden ouders. Deze onderzoeken focussen zich vooral op de internaliserende en externaliserende problemen die kinderen van gescheiden ouders ervaren, maar de specifieke problemen die adolescenten met leeftijdsgenoten ervaren, blijft hierbij relatief onderbelicht (Stikkelorum, 2021). Verder hebben de meeste bestaande studies gebruikgemaakt van cross-sectionele data, waardoor de langetermijneffecten van echtscheidingen in deze studies niet goed onderzocht kon worden (Apata et al., 2023;

Auersperg et al., 2019; Laursen & Veenstra, 2021; Wasono et al., 2025). Dit is relevant, omdat juist in de adolescentie veel belangrijke sociale, cognitieve en lichamelijke veranderingen plaatsvinden. In deze periode maken adolescenten zich los van hun ouders en gaan ze zich steeds meer met hun leeftijdsgenoten identificeren (Brown, 2004; Orben et al., 2020). De rol van leeftijdsgenoten neemt tijdens de adolescentie steeds verder toe en sociale goedkeuring en afwijzing is in deze levensfase belangrijker dan ooit (Laursen & Veenstra, 2021; Reitz et al., 2014; Steinberg & Morris, 2001). Deze literatuur benadrukt het belang van longitudinaal onderzoek, om zo meer inzicht te krijgen op de effecten van scheidingen in de kindertijd op problemen in peerrelaties tijdens de adolescentie.

Daarnaast richten veel studies zich voornamelijk op de negatieve gevolgen van echtscheidingen en is er nog weinig bekend over welke beschermende factoren hier onderdeel van zijn en hoe deze bescherming precies werkt (Stikkelorum, 2021). Eerdere studies laten zien dat gezinsrelaties, zoals de band tussen ouders en kinderen of tussen broers en zussen, een belangrijke rol kunnen spelen in het bevorderen van veerkracht in moeilijke omstandigheden voor adolescenten (Laursen & Veenstra, 2021; Stikkelorum, 2021). Onderzoek naar de specifieke invloed van deze relaties op problemen in peerrelaties bij adolescenten met gescheiden ouders ontbreekt echter.

Daarom richt dit onderzoek zich op de samenhang tussen echtscheidingen in de kindertijd en problemen in peerrelaties tijdens de adolescentie (leeftijd 14), waarbij tevens wordt onderzocht in hoeverre deze relatie gemodereerd wordt door de band die adolescenten hebben met broers en zussen en met ouders. Hieruit volgt de volgende onderzoeksvraag: "*In welke mate hangt het meemaken van een echtscheiding in de kindertijd samen met problemen in peerrelaties tijdens de adolescentie (op leeftijd 14) en in hoeverre wordt dit effect gemodereerd door de band met broers en zussen en door de band met ouders?"*

Problemen in peerrelaties en echtscheidingen

Een belangrijk theoretisch kader in dit onderzoek is de hechtingstheorie van Bowlby (Ainsworth & Bowlby, 1991; Forslund & Duschinsky, 2021). Volgens Bowlby vormt de vroege hechting met ouders of verzorgers de basis voor het vermogen van een kind om veilige en stabiele relaties aan te gaan (Ainsworth et al., 2015). Deze hechtingsrelaties dienen als een veilige basis waaruit kinderen de wereld kunnen verkennen en naar terug kunnen keren voor comfort in tijden van stress (Ainsworth & Bowlby, 1991; Shazra & Riyaz, 2022). Wanneer deze hechtingsrelatie onder druk komt te staan, bijvoorbeeld door een echtscheiding, kan dit

leiden tot onzekerheid of vermijding in latere sociale relaties, zoals vriendschappen of romantische banden (Amato, 2014; Ainsworth et al., 2015; McNelis & Segrin, 2019). Hoe jonger een kind is bij verstoring van deze hechtingsrelatie, hoe groter het risico op een problematische hechting (Ainsworth & Bowlby, 1991). Kinderen uit gescheiden gezinnen ontwikkelen vaker een onveilige hechtingsstijl, wat op de lange termijn invloed heeft op hun sociale interacties en vertrouwen in anderen (Shazra & Riyaz, 2022; Stern & Cassidy, 2017).

Naast de hechtingstheorie is ook de Social Learning Theory (Bandura & Walters, 1977) relevant bij het begrijpen van de invloed van echtscheidingen op sociale relaties. Volgens deze theorie leren kinderen sociale gedragingen en manieren van omgaan met stress door het observeren en imiteren van belangrijke anderen, zoals ouders (Bandura & Walters, 1977; Chavis, 2012). Wanneer er tijdens en na een echtscheiding sprake is van veel conflict, krijgen kinderen vaker negatieve interactiepatronen te zien, wat hun gevoel van veiligheid ondermijnt en het risico verhoogt op emotionele of gedragsproblemen (Cummings & Davies, 2010). Uit eerder onderzoek blijkt zelfs dat ouderlijk conflict soms schadelijker is dan de scheiding zelf (Cummings & Davies, 2010; Wasono et al., 2025). Deze theorie benadrukt daarnaast dat kinderen niet alleen van ouders leren, maar ook van broers en zussen.

Band met broers en zussen

In stressvolle omstandigheden zoals echtscheidingen kunnen relaties tussen broers en zussen een belangrijke beschermende rol spelen in de sociaal-emotionele ontwikkeling van adolescenten (Edels et al., 2024). Warme en ondersteunende banden tussen broers en zussen bieden emotionele steun, stabiliteit en gedeeld begrip binnen een veranderende gezinscontext (Averdijk et al., 2013; Buist et al., 2012; Edels et al., 2024). Uit meta-analyses blijkt dat een positieve relatie tussen broers en zussen samenhangt met minder internaliserende en externaliserende problemen, zoals angst, depressie of agressie (Buist et al., 2012; Deater-Deckard et al., 2002).

Daarnaast bieden broers en zussen een belangrijke leeromgeving waarin adolescenten vaardigheden ontwikkelen zoals empathie, conflictoplossing en emotieregulatie (Yucel & Yuan, 2015). Deze competenties zijn van groot belang voor het aangaan van gezonde vriendschaps- en partnerrelaties in de adolescentie. Tegelijkertijd kunnen conflictrijke relaties tussen broers en zussen het risico op emotionele problemen vergroten, zeker wanneer ouderlijke steun ontbreekt (Campione-Barr, 2017; Van Dijk et al., 2021). In die gevallen kunnen broers en zussen, in plaats van steun te bieden, een extra bron van spanning zijn (Buist & Vermande, 2014).

Bovendien blijkt uit recent onderzoek dat negatieve aspecten van relaties tussen broers en zussen, zoals conflicten en rivaliteit, doorgaans een sterkere impact hebben op het sociaal en emotioneel functioneren van adolescenten dan positieve aspecten zoals warmte en steun (Edels et al., 2024).

Samenvattend blijkt dat relaties tussen broers en zussen tijdens stressvolle levensgebeurtenissen kunnen fungeren als een sociaal-emotioneel vangnet dat de impact van deze gebeurtenissen kan beïnvloeden. Een hechte band met broers en zussen kan de negatieve gevolgen van echtscheidingen mogelijk verzwakken, terwijl conflicterende relaties dit effect juist kunnen versterken. Het onderzoeken van deze dynamiek is daarom essentieel bij het begrijpen van verschillen in het ontstaan van problemen in peerrelaties van adolescenten na een scheiding (Van Dijk et al., 2021).

Band met ouders

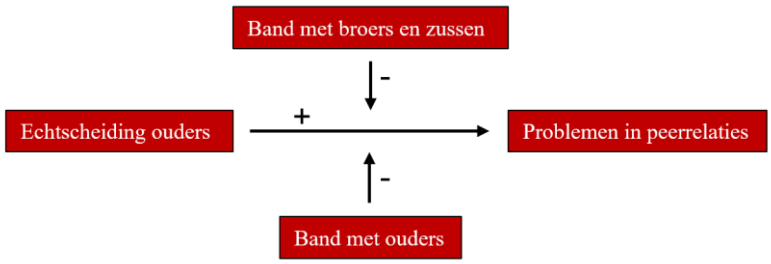
Niet alleen de band met broers en zussen, maar ook de ouder-kindrelatie is van groot belang voor het sociaal functioneren, zelfvertrouwen en de mentale gezondheid (Nederlands Centrum Jeugdgezondheid, 2025). Een ondersteunende ouder-kindrelatie heeft namelijk ook een beschermende functie en kan risico's voor adolescenten beperken, terwijl conflicten en slechte communicatie tussen ouder en kind deze risico's juist kunnen vergroten (Steinberg & Morris, 2001). In de hechtingstheorie van Ainsworth & Bowlby (1991) wordt ook benadrukt dat een veilige hechting met ouders de basis vormt voor sociale en emotionele ontwikkeling. Deze ontwikkeling beïnvloedt vervolgens de sociale interacties en eventuele moeilijkheden die adolescenten ervaren in hun relaties met peers (Brown, 2004; Steinberg & Morris, 2001). Daarom is het van belang om de band die adolescenten met hun ouders hebben te onderzoeken, vooral wanneer er sprake is van een ouderlijke echtscheiding.

Op basis van de theoretische verkenning wordt verwacht dat adolescenten van gescheiden ouders meer sociale problemen laten zien dan adolescenten van niet gescheiden ouders (hypothese 1). Op basis van eerder onderzoek, dat aangetoond heeft dat een positieve band met broers en zussen vaak een beschermende rol heeft, wordt verwacht dat de samenhang tussen de huwelijksstatus van ouders en problemen in peerrelaties sterker is bij adolescenten die een slechte band met broers en zussen hebben in vergelijking met adolescenten die een betere band met broers en zussen hebben (hypothese 2). Voor de ouder-kindrelatie wordt eenzelfde modererend effect verwacht. Ook hiervan wordt verwacht dat de samenhang tussen huwelijksstatus van ouders en problemen in peerrelaties bij adolescenten

sterker is bij een slechtere ouder-kind relatie (hypothese 3). Deze relaties worden samengevat in het onderzoeksmodel dat is weergegeven in Figuur 1.

Figuur 1

Grafische weergave onderzoeksmodel



Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt de gebruikte methode toegelicht. Hoofdstuk 3 presenteert de belangrijkste bevindingen, waarna hoofdstuk 4 afsluit met een beantwoording van de centrale onderzoeksvraag, inclusief een bespreking van de beperkingen van het onderzoek en suggesties voor toekomstig onderzoek.

Methode

Design

De kwantitatieve data in dit onderzoek zijn afkomstig uit de ‘Millennium Cohort Study’ (MCS), opgezet door het UCL Centre for Longitudinal Studies (CLS) aan University College London (Joshi & Fitzsimons, 2016; UCL Centre for Longitudinal Studies, 2025). Deze longitudinale cohortstudie volgt het leven van kinderen uit het Verenigd Koninkrijk die tussen 2000 en 2002 geboren zijn en heeft gegevens verzameld over hun fysieke, sociaal-emotionele, cognitieve en gedragsontwikkeling, economische situatie, opvoeding, relaties en gezinsleven gedurende meerdere meetmomenten tussen 2001 (sweep 1) en 2023 (sweep 8). Het doel van de MCS is het in kaart brengen van de invloed van vroege gezinscontext op diverse ontwikkelingsuitkomsten van kinderen, wat goed aansluit bij het doel van het huidige onderzoek (Joshi & Fitzsimons, 2016).

Populatie en steekproef

De MCS heeft zich gericht op het benaderen van alle kinderen die tussen 2000 en 2002 in het Verenigd Koninkrijk in de uitgekozen gebieden geboren zijn. Omdat de MCS bruikbare data voor specifieke subgroepen van kinderen, zoals kansarme kinderen of kinderen uit etnische minderheden, wilde verzamelen, is er gebruikgemaakt van disproportionele stratificatie en oversampling binnen deze groepen (Centre for Longitudinal Studies, 2007). Aan de hand van deze gestratificeerde clustersteekproef heeft de MCS 19.243 gezinnen geworven voor hun onderzoek (UCL Centre for Longitudinal Studies, 2025).

Voor het huidige onderzoek zijn uitsluitend gegevens uit Sweep 5 (11 jaar) en Sweep 6 (14 jaar) meegenomen in de analyses. Om opgenomen te worden in de analyses mocht geen van de onderzochte variabelen ‘missing data’ bevatten. Hierbij werd ‘missing data’ gedefinieerd als: 1) niet deelnemen aan beide sweeps, 2) ontbrekende antwoorden bij een van de variabelen of 3) een onduidelijke gezinssituatie. Bij sommige participanten was het namelijk niet duidelijk of het ging om een scheiding van ouders of dat er een andere reden was voor het leven in een niet-intact gezin. Na het toepassen van deze criteria zijn er in totaal 6.668 participanten (34,65%) geselecteerd voor de analyse. Hiervan kwamen 5.454 participanten (81,8%) uit intacte gezinnen en hadden 1.214 participanten (18,2%) gescheiden ouders. De geslachtsverdeling was evenwichtig, met 3.289 mannen en 3.379 vrouwen.

Onderzoeksprocedure en ethische kwesties

De MCS heeft de data op een gestructureerde en gestandaardiseerde manier verzameld door middel van herhaalde metingen, in de vorm van interviews en enquêtes, bij gezinnen met deelnemende kinderen (Joshi & Fitzsimons, 2016). Deze metingen, de zogeheten 'age sweeps', vonden plaats op de volgende leeftijden: 9 maanden (Sweep 1); 3 jaar (Sweep 2); 5 jaar (Sweep 3); 7 jaar (Sweep 4); 11 jaar (Sweep 5); 14 jaar (Sweep 6);17 jaar (Sweep 7); 23 jaar (Sweep 8). De dataverzameling bij Sweep 5 en Sweep 6 is grotendeels uitgevoerd door middel van computergestuurde persoonlijke interviews (CAPI), waarbij getrainde interviewers face-to-face vragenlijsten afnemen bij de kinderen (cohortleden), de hoofdrespondent (meestal de moeder) en diens partner. De volledige vragenlijst, die de hoofdrespondent geacht werd in te vullen, duurde gemiddeld 70 tot 75 minuten lang en de ingekorte lijst, die de partner van de hoofdrespondent werd ingevuld, duurde ongeveer 30 minuten lang (Joshi & Fitzsimons, 2016). Daarnaast werd er ook informatie verkregen via self-completion vragenlijsten (CASI).

Het 'Department for Work and Pensions' (DWP) heeft toegang verleend tot het Child Benefit-register als steekproefkader en op basis hiervan hebben ambtenaren het eerste contact met respondenten opgenomen (Joshi & Fitzsimons, 2016). Er is gebruikgemaakt van een opt-out benadering, met als doel de representativiteit van de steekproef te waarborgen. Dit houdt in dat potentiële respondenten automatisch ingeschreven stonden, tenzij zij actief aangegeven hadden niet mee te willen doen. Om ethische goedkeuring te ontvangen van het NHS Multi-Centre Research Ethics Committee (MREC) is er naast de opt-out ook nog een mondelinge opt-in toegevoegd. Na deze toevoeging heeft het onderzoek in mei 2001 ethische goedkeuring gekregen van de MREC. Bij vervolgmetingen werd er waar nodig opnieuw om toestemming voor deelname gevraagd. Participanten kregen geen vergoeding voor hun deelname (Millenium Cohort Study, 2019).

Variabelen en instrumenten

Problemen in peerrelaties

Om de problemen in peerrelaties te meten is er gebruikgemaakt van de 'Strengths and Difficulties Questionnaire' (SDQ) (Goodman, 1997). De SDQ is een vragenlijst voor gedragsmatige screening en is ingevuld door ouders van de cohortleden. De vragenlijst bestaat uit 25 items over psychologische kenmerken en is onderverdeeld in vijf schalen, elk bestaande uit vijf items: (1) emotionele symptomen, (2) gedragsproblemen, (3) hyperactiviteit/onoplettendheid, (4) problemen in peerrelaties en (5) pro sociaal gedrag (UCL

Centre for Longitudinal Studies, 2020). Het huidige onderzoek maakt gebruik van schaal 4: problemen in peerrelaties. Een vraag uit deze schaal is bijvoorbeeld "Wordt gepest door andere kinderen", waarbij respondenten konden antwoorden met 1 = *niet waar,* 2 = *enigszins waar* en 3 = *zeker waar*. Twee van deze items waren tegengesteld verwoord ten opzichte van de andere drie items, deze zijn gehercodeerd zodat bij alle items een hoge score stond voor meer problemen in peer relaties. Na het controleren van de interne consistentie van deze items (Cronbach's α = ,61) zijn de problemen in peerrelaties berekend door het gemiddelde van deze vijf items te nemen.

Huwelijksstatus ouders

Voor het meten van de huwelijksstatus van ouders is een vraag uit de 'MCS Age 11, Household and Main/Partner questionnaire' gebruikt (UCL Centre for Longitudinal Studies, 2012). Hier is namelijk aan de hoofdrespondent/partner gevraagd "Wat is uw huidige legale huwelijksstatus?". Hierbij hadden respondenten de volgende antwoordmogelijkheden: 1 = *wettelijk gescheiden*, 2 = *getrouwd, eerste en enige huwelijk*, 3 = *hertrouwd, tweede of later huwelijk*, 4 = *ongehuwd, nooit getrouwd en nooit in een geregistreerd partnerschap*, 5 = *gescheiden*, 6 = *weduwe/weduwnaar*, 7 = *geregistreerd partner*, 8 = *voormalig geregistreerd partnerschap* en 9 = *overlevende geregistreerd partnerschap (waarbij de geregistreerde partner is overleden)*. De categorieën 1, 5 en 8 zijn gecodeerd als gescheiden gezinnen, de categorieën 2 en 7 als intacte gezinnen en de overige categorieën zijn gecodeerd als 'anders', deze categorie is niet meegenomen in de analyse.

Band met broers en zussen

Om de band met broers en zussen, de band met ouders en het welzijn van de adolescent te berekenen is de 'MCS Sweep 6, Young Person Questionnaire' gebruikt (UCL Centre for Longitudinal Studies, 2017). Het gemiddelde van de vragen "Hoe vaak doen je broers/zussen je pijn of plagen ze je opzettelijk?" en "Hoe vaak doe jij je broers/zussen pijn of plaag je ze opzettelijk?" meet de band met broers en zussen. Respondenten konden antwoorden op een schaal van 0 = *meeste dagen* tot 6 = *nooit*, waarbij een hoge score gelijk stond aan een goede band. De correlatie tussen deze twee items is r = ,75 (p < ,001), wat duidt op een sterk verband tussen beide items.

Band met ouders

Voor het berekenen van de band met ouders is het gemiddelde van de vragen "Hoe hecht ben je met je moeder?" en "Hoe hecht ben je met je vader?" gebruikt. Bijbehorende

antwoordopties liepen van 1 = *niet erg hecht* tot 4 = *heel hecht*, waarbij een hoge score samenhing met een goede band met ouders. De correlatie tussen beide items is r = ,54 (p < ,001), wat duidt op een matige samenhang.

Controlevariabelen

Om vertekening van de resultaten door invloed van andere factoren te voorkomen, is er in de analyse gecontroleerd voor de invloed van het welzijn en het geslacht van de adolescent. Het welzijn van de adolescenten is gemeten aan de hand van het gemiddelde van zes items. Een voorbeeld van een item is "Hoe blij ben je met school?", met antwoordmogelijkheden die liepen van 1 = *helemaal gelukkig* tot 7 = *helemaal niet gelukkig*. Alle zes de items zijn gehercodeerd, zodat een hogere score staat voor een hoger welzijn van de adolescent. De schaal voor welzijn liet een hoge interne consistentie zien (Cronbach's α = ,86). Als laatste is het geslacht gemeten aan de hand van de 'Household grid' dataset. Hieruit volgt de binaire variabele geslacht: 0 = *man* en 1 = *vrouw*.

Analyses

Voor het uitvoeren van de analyses is er gebruikgemaakt van het statistische programma SPSS, versie 28. Er is beschrijvende statistiek gebruikt om inzicht te krijgen in de verdeling en de kenmerken van de dataset. De correlaties, het gemiddelde en de spreiding van de data is per variabele overzichtelijk weergegeven in Tabel 1.

Na de beschrijvende statistiek is er toetsende statistiek uitgevoerd. Hierbij is gekozen voor een meervoudige regressieanalyse met moderatie-analyse. Voordat deze analyse uitgevoerd werd, is er eerst gecontroleerd of de data aan de assumpties voor regressieanalyse voldoen: lineariteit, normaliteit, homoscedasticiteit en de afwezigheid van multicollineariteit. Wanneer aan deze assumpties voldaan werd, zijn de meervoudige regressieanalyse en de moderatie-analyses uitgevoerd om de hypotheses te toetsen. Deze hiërarchische analyse toetst op de samenhang in vier verschillende modellen.

In model 1 is het hoofdverband tussen echtscheidingen en problemen in peerrelaties getoetst. In model 2 zijn de band met broers en zussen en de band met ouders als voorspellers toegevoegd, om hun directe invloed op problemen in peerrelaties te controleren. Om te toetsen of de band die adolescenten met hun broers en zussen of met hun ouders hebben de relatie tussen echtscheidingen en problemen in peerrelaties beïnvloedt, zijn er moderatie-analyses uitgevoerd. In model 3 is de band met broers en zussen als moderator toegevoegd en in model 4 de band met ouders als moderator. In alle modellen is gecontroleerd voor het

welzijn en geslacht van de respondent. Na het uitvoeren van de meervoudige regressie is er gekeken naar de regressiecoëfficiënt (*B*), om de richting en de sterkte van de verbanden te beoordelen. Daarnaast is de R^2 berekend om de verklaarde variantie weer te geven en is ΔR^2 gerapporteerd om de verandering in de verklaarde variantie tussen de modellen te beoordelen. Voor alle analyses is een significantieniveau van ,001 aangehouden.

Resultaten

Beschrijvende statistiek

In Tabel 1 staan de beschrijvende statistieken weergegeven. Hierin is af te lezen dat een groot deel van de steekproef tijdens Sweep 5 ouders had die nog bij elkaar zijn (81,8%). De rest van de steekproef had gescheiden ouders (18,2%). Participanten scoorden gemiddeld 1,32 (*SD* = ,35) op problemen in peerrelaties, waarbij '1' gelijk stond aan weinig peerproblemen en '3' gelijkstond aan veel peerproblemen. Adolescenten uit intacte gezinnen laten minder problemen in peerrelaties zien (*M* = 1,30; *SD* = ,34) dan adolescenten met gescheiden ouders (*M* = 1,38; *SD* =,37). Het gemiddelde verschil is klein maar significant (95% *BI* [–,10; –,05]).

De gemiddelde band met broers en zussen was relatief hoog, met een score van 4,26 (*SD* = 1,67). Op een schaal van 1 tot en met 6, waarbij een hoge score een betere band betekent. Ook de band met ouders was overwegend positief. Hier werd op een schaal van 1 tot 4, waarbij '4' een betere band inhoudt, een score van 3,12 gescoord (*SD* = ,75).

Correlaties tussen variabelen

In Tabel 1 zijn ook de correlaties tussen alle variabelen weergegeven. Hier is af te lezen dat problemen in peerrelaties een kleine positieve maar significante samenhang met de huwelijksstatus van ouders (r = ,09; p < ,001) laten zien. Dit wijst erop dat adolescenten waarvan de ouders gescheiden zijn iets vaker problemen in peerrelaties laten zien. Daarnaast hangen problemen in peerrelaties significant negatief samen met zowel de band met ouders (r = -,10; p < ,001) als het welzijn van de adolescent (r = -,16; p < ,001). Dit houdt in dat adolescenten met een minder hechte ouder-kindrelatie en een lager welzijn meer problemen in peerrelaties laten zien. De band met broers en zussen (r = -,03; p = ,028) en het geslacht van de adolescenten (r = -,03; p = ,005) vertonen geen significante samenhang met problemen in peerrelaties.

Ook de huwelijksstatus van ouders vertoont enkele significante verbanden met andere variabelen. Zo is er een kleine negatieve correlatie met de band met ouders (r = -,13; p < ,001) en met het welzijn van de adolescent (r = -,10; p < ,001), wat erop wijst dat jongeren uit gescheiden gezinnen gemiddeld een minder hechte band met hun ouders rapporteren en lager scoren op welzijn. De band met broers en zussen (r = -,02; p = ,054) en het geslacht van de adolescent (r = ,01 ; p = ,712) hangen niet samen met de huwelijksstatus van ouders.

Tabel 1

Beschrijvende statistiek en correlaties van de variabelen (n = 6.668)

	Min	Max	*M*	*SD*	1	2	3	4	5
1. Problemen in peerrelaties	1	3	1,32	,35	.				
2. Huwelijksstatus ouders (1 = *gescheiden*)	0	1	,18	,39	,09*	.			
3. Band broers/zussen	1	6	4,26	1,67	-,03	-,02	.		
4. Band ouders	1	4	3,12	,75	-,10*	-,13*	,17*	.	
5. Welzijn	1	7	5,55	1,08	-,16*	-,10*	,23*	,41*	.
6. Geslacht (1 = *vrouw*)	0	1	,51	,50	-,03	,01	-,10*	-,09*	-,15*

Noot. * Correlaties zijn significant bij $p < ,001$

Assumpties

Bij de toetsende statistiek is allereerst gecontroleerd of er aan de assumpties van een lineaire regressieanalyse voldaan wordt. In bijlage A is te zien dat de analyses voldoende aan deze assumpties voldoen.

Samenhang tussen echtscheidingen en problemen in peerrelaties

Nadat de assumpties gecontroleerd en goedgekeurd zijn, is de meervoudige regressieanalyse uitgevoerd. De uitkomsten hiervan staan weergegeven in Tabel 2. In model 1 is te zien dat de huwelijksstatus van ouders een significante voorspeller is van problemen in peerrelaties ($p < ,001$). Daarbij is er sprake van een positief verband ($B = ,06$), wat inhoudt dat kinderen van gescheiden ouders meer problemen in peerrelaties ervaren dan kinderen waarvan de ouders nog samen zijn. Uit Tabel 2 blijkt dat zowel welzijn ($B = -,05$; $p < ,001$) als geslacht ($B = -,04$; $p < ,001$) significante voorspellers zijn van problemen in peerrelaties bij adolescenten. Bij beide variabelen is er sprake van een negatief verband, wat suggereert dat een hoger welzijn samenhangt met minder problemen in peerrelaties en dat vrouwen ook minder problemen in peerrelaties laten zien dan mannen. Hoewel deze effecten significant zijn, zijn ze relatief klein. Verder laat model 1 van de regressieanalyse zien dat de huwelijksstatus van ouders en het welzijn en het geslacht van de adolescent zelf gezamenlijk 3,4% van de variantie in de problemen in peerrelaties verklaren ($R^2 = ,034$), wat wijst op een beperkte invloed.

Tabel 2

Resultaten meervoudige regressie analyse voor de voorspellers van problemen in peerrelaties

Voorspellers	Model 1				Model 2				Model 3				Model 4			
	b	*SE*	*t*	*p*	*b*	*SE*	*t*	*p*	*b*	*SE*	*t*	*p*	*b*	*SE*	*t*	*p*
Huwelijksstatus ouders *(1 = gescheiden*)	,06	,01	5,73	<,001	,06	,01	5,40	<,001	,06	,01	5,72	<,001	,06	0,1	5,37	<,001
Welzijn	-,05	,00	-13,39	<,001	-,05	,00	-11,21	<,001	-,05	,00	-13,11	<,001	-,05	,00	-11,28	<,001
Geslacht *(1 = vrouw)*	-,04	,01	-4,82	<,001	-,04	,01	-4,86	<,001	-,04	,01	-4,79	<,001	-,04	,01	-4,91	<,001
Band broers/zussen					,00	,00	,50	,615	,00	,00	,35	,793				
Band ouders					-,02	,01	-2,65	,008					-,02	,01	-2,48	,009
Huwelijksstatus ouders * band broers/zussen									-,00	,01	-,27	,789				
Huwelijksstatus ouders * band ouders													,00	,01	,24	,811
R^2 (ΔR^2)	,034				,036 (,002)				,035 (,001)				,035 (,001)			

Rol band broers zussen

In model 2 is te zien dat de band met broers en zussen geen significante voorspeller is van problemen in peerrelaties (B =,00; p = ,615). Dit suggereert dat de band met broers en zussen geen aanvullende verklarende waarde biedt ten opzichte van de huwelijksstatus van ouders, het welzijn en het geslacht van de adolescent.

In model 3 is te zien dat er ook geen significant effect gevonden is bij de moderatie-analyse tussen problemen in peerrelaties, huwelijksstatus van ouders en de band met broers en zussen (B = -,00; p = ,789). Dit houdt in dat er geen bewijs is gevonden dat de samenhang tussen problemen in peerrelaties en de huwelijksstatus van ouders verandert door de band die adolescenten hebben met hun broers en zussen. De verklaarde variantie van model 3 is nauwelijks veranderd ten opzichte van model 1 (ΔR^2 = ,001).

Rol band ouders

In model 2 is ook te zien dat de band met ouders wel een significante voorspeller van problemen in peerrelaties is (B = -,02; p < ,008). Hierbij is sprake van een kleine negatieve relatie, wat aangeeft dat een adolescenten die een betere band met hun ouders hebben, minder problemen in peerrelaties laten zien. Ten slotte laat model 2 zien dat, door de band met broers en zussen en de band met ouders toe te voegen, de variantie in problemen in peerrelaties licht gestegen is, waardoor nu 3,6% van de variantie verklaard wordt door model 2 (R^2 = ,036; ΔR^2 = ,002).

In model 4 is te zien dat in de moderatie-analyse tussen problemen in peerrelaties, huwelijksstatus van ouders en de band die adolescenten met hun ouders hebben, geen significant effect gevonden is (B = ,00; p = ,811). Dit suggereert dat het effect van een echtscheiding op problemen in peerrelaties niet verschilt tussen adolescenten die een goede band met hun ouders hebben en adolescenten met een minder goede band. Ook is in model 4 de verklaarde variantie iets hoger dan in model 1 (ΔR^2 = ,001). Hoewel de verschillen klein zijn, suggereert dit dat de voorspellers uit model 4 een kleiner deel van de variantie in problemen in peerrelaties verklaren dan in een analyse zonder moderatoren.

Discussie

In deze studie is de samenhang tussen de huwelijksstatus van ouders in de kindertijd en problemen in peerrelaties bij adolescenten onderzocht, met daarbij de mogelijke rol van de band die adolescenten met hun ouders of broers en zussen hebben. De resultaten van dit onderzoek tonen aan dat adolescenten met gescheiden ouders gemiddeld meer problemen in peerrelaties laten zien dan adolescenten waarvan de ouders nog bij elkaar zijn (ondersteuning voor hypothese 1). Het gevonden verschil en de verklaringskracht zijn echter klein, wat suggereert dat er belangrijke verklarende factoren niet zijn meegenomen in dit onderzoek. Verder laten adolescenten met een hoger welzijn minder problemen in peerrelaties zien dan adolescenten met een lager welzijn en laten vrouwen ook minder problemen in peerrelaties zien dan mannen.

De bevindingen uit dit onderzoek komen overeen met resultaten uit eerder onderzoek, waaruit bleek dat gezinsproblemen en een problematische hechting samenhangen met meer problemen in peerrelaties (Parker & Asher, 1993; Stern & Cassidy, 2017). Deze onderzoeken tonen aan dat vroege hechting met ouders of verzorgers de basis vormt voor een kind om een veilige en stabiele relatie aan te gaan (Ainsworth et al., 2015). Ook sluiten deze bevindingen aan bij de Social Learning Theory van Bandura (Bandura & Walters, 1977), die stelt dat kinderen sociale gedragingen ontwikkelen door het observeren van interacties binnen het gezin (Chavis, 2012). Scheidingen kunnen negatieve effecten hebben op de hechtingsstijl van kinderen en gaan gepaard met meer negatieve sociale interacties binnen het gezin. Dit kan leiden tot problemen en moeilijkheden in latere sociale relaties, zoals in het huidige onderzoek ook gevonden is (Ainsworth et al., 2015; Amato, 2014; McNelis & Segrin, 2019; Shazra & Riyaz, 2022; Stern & Cassidy, 2017).

Daarnaast is onderzocht of de band die adolescenten met hun broers en zussen of met hun ouders hebben een rol speelt in de samenhang tussen de huwelijksstatus van ouders en problemen in peerrelaties bij adolescenten. Hierbij is geen significant moderatie-effect gevonden voor de band die adolescenten met hun broers en zussen hebben. Dit betekent dat er geen bewijs is gevonden dat de samenhang tussen de huwelijksstatus van ouders en peerproblemen bij adolescenten verschilt voor adolescenten met een goede of slechte band met broers en zussen (hypothese 2). Voor het onafhankelijke effect van de band met broers en zussen op problemen in peerrelaties is ook geen bewijs gevonden. De moderatie-analyse met betrekking tot de band met ouders toonde eveneens geen significant effect. Dit houdt in dat er ook geen bewijs is gevonden voor een verandering in de samenhang tussen ouderlijke

echtscheiding en problemen in peerrelaties door de band die adolescenten met hun ouders hebben (hypothese 3). Wel is er bewijs gevonden voor het onafhankelijke effect van de band met ouders op problemen in peerrelaties. Dit suggereert dat adolescenten die een betere band met hun ouders hebben, minder problemen in peerrelaties laten zien dan adolescenten die een slechtere band met hun ouders hebben.

De bevindingen over de moderatie-effecten van de band met broers en zussen en de band met ouders sluiten niet aan bij de resultaten uit eerder onderzoek, die de beschermende rol van deze banden in de sociaal emotionele ontwikkeling van adolescenten aangetoond hebben (Averdijk et al., 2013; Edels et al., 2024). Deze onderzoeken toonden onder andere aan dat een positieve band met broers en zussen samenhangt met minder internaliserende en externaliserende problematiek (Buist et al., 2012; Deater-Deckard et al., 2002). Dit sluit zowel aan bij de hechtingstheorie van Bowlby die stelt dat veilige hechtingsrelaties de basis bieden voor het aangaan en onderhouden van sociale relaties (Ainsworth et al., 2015; Amato, 2014; McNelis & Segrin, 2019), als bij de Social Learning Theory van Bandura (Bandura & Walters, 1977). Het is opvallend dat deze moderatie-effecten niet significant zijn, zeker gezien de grote steekproefgrootte van dit onderzoek. Een mogelijke verklaring voor deze onverwachte bevindingen is de manier waarop deze banden gemeten zijn. Zo is de band met broers en zussen in het huidige onderzoek uitsluitend aan de hand van het aantal ruzies gemeten, in tegenstelling tot de onderzoeken waar wel effecten in gevonden zijn, die de band gemeten hebben aan de hand van zowel positieve als negatieve factoren (Buist et al., 2012; Deater-Deckard et al., 2002; Edels et al., 2024). Gezien de complexe dynamiek tussen warmte en conflict die de band met broers en zussen juist kenmerkt (Deater-Deckard et al., 2002), is er in dit onderzoek waarschijnlijk geen volledig beeld verkregen van deze band door alleen het aantal ruzies te meten.

Beperkingen en sterke punten van dit onderzoek

Het huidige onderzoek kent een aantal sterke punten en een aantal beperkingen. Een belangrijke meerwaarde van dit onderzoek is de longitudinale opzet van de gebruikte data. Hierdoor konden de effecten van het meemaken van een scheiding in de kindertijd op problemen in peerrelaties tijdens de adolescentie goed in kaart gebracht worden. Verder heeft de grootte van de steekproef waarmee gewerkt is (n = 6.668) een groot positief effect op de betrouwbaarheid en generaliseerbaarheid van de resultaten. Hierdoor kunnen zelfs kleine effecten met een grotere zekerheid aangetoond worden.

Beperkingen van dit onderzoek zijn de manier waarop enkele variabelen gemeten zijn en de beperkte contextinformatie rondom de scheiding. Zo is de huwelijksstatus van ouders enkel aan ouders gevraagd en niet aan de kinderen zelf. Hierdoor was vaak onduidelijk of het daadwerkelijk om een scheiding van de ouders ging of om een eerdere relatiebreuk van een van de ouders. Door deze onduidelijkheid zijn wellicht onterecht participanten niet meegenomen in het huidige onderzoek. Ook andere belangrijke contextfactoren, zoals de mate van conflict tussen ouders of de leeftijd van kinderen op moment van de scheiding, zijn niet gemeten. Terwijl uit onderzoek van Cummings & Davies (2010) blijkt dat ouderlijk conflict in scheidingen één van de grootste risicofactoren is voor emotionele, gedragsmatige en sociale problemen bij kinderen, soms zelfs groter dan de scheiding zelf. Ook de leeftijd van kinderen op moment van de scheiding blijkt erg belangrijk. Zo toont onderzoek van Ainsworth et al. (2015) over hechtingspatronen aan dat de basis van de veilige hechting al vroeg in de babytijd wordt gelegd. Hoe jonger een kind is bij verstoring van deze primaire hechtingsrelatie, hoe groter het risico op een problematische hechting, met mogelijke negatieve gevolgen voor de sociaal-emotionele ontwikkeling op latere leeftijd (Ainsworth & Bowlby, 1991). In dit onderzoek konden we niet achterhalen op welke leeftijd ouders gescheiden zijn. Voor vervolgonderzoek wordt aangeraden de verschillende effecten van ouderlijke scheiding per leeftijdsfase van het kind te onderzoeken. Dit zou een concreter beeld kunnen geven van de langetermijneffecten gespecificeerd per leeftijd.

Zoals hierboven benoemd is de manier van meten van sommige variabelen van invloed op de validiteit van dit onderzoek. Dit geldt ook voor de manier waarop de problemen in peerrelaties bij adolescenten zijn gemeten. Deze zijn namelijk gerapporteerd door de ouders in plaats van de adolescenten zelf. Het valt te betwijfelen of ouders hier een volledig en kloppend beeld van hebben, gezien leeftijdsgenoten tijdens de adolescentie steeds belangrijker worden voor jongeren en zij zich juist steeds meer los maken van hun ouders (Brown, 2004; Orben et al., 2020). Doordat ouders in deze periode minder betrokken raken bij adolescenten kan er in de rapportage sprake zijn van onderschatting van de hoeveelheid peerproblemen, wat weer van invloed kan zijn op de interpretatie en betrouwbaarheid van deze variabele. Deze methodologische beperkingen kunnen mogelijk samenhangen met de relatief lage verklaringskracht, omdat hierdoor relevante verklarende factoren mogelijk niet of onvoldoende meegenomen zijn. Hiernaast zijn mogelijk ook andere belangrijke verklarende factoren buiten beschouwing gelaten in dit onderzoek, zoals verhuizingen als gevolg van een scheiding, veranderingen in de financiële situatie, en relaties met de stief-familie (Amato,

2014; Wasono et al., 2025). Voor vervolgonderzoek wordt aangeraden om problemen in peerrelaties te laten rapporteren door adolescenten zelf en hierbij ook de mate van ouderlijk conflict te meten. Hiermee kan naar verwachting een groter deel van de variantie in peerproblemen verklaard worden en kan de betrouwbaarheid van de bevindingen worden vergroot.

Een laatste beperking van dit onderzoek is de manier waarop de band met broers en zussen en de band met ouders gemeten is. Doordat alleen de negatieve aspecten van de band met broers en zussen gemeten zijn, wordt de complexiteit van de relatie tussen broers en zussen niet voldoende belicht. Daarnaast is de band met ouders gemeten aan de hand van zelfrapportage door de adolescenten. Deze manier van meten is gevoelig voor bias en sociale wenselijkheid in de rapportages (Pauwels & Pleysier, 2005), waardoor de resultaten hierover voorzichtig geïnterpreteerd moeten worden.

Conclusie

Samenvattend heeft dit onderzoek aangetoond dat adolescenten met gescheiden ouders meer problemen in peerrelaties laten zien dan adolescenten waarvan de ouders nog bij elkaar zijn. De band die adolescenten met hun broers en zussen of met hun ouders hebben lijkt deze samenhang niet te beïnvloeden. Wel laat dit onderzoek zien dat een positieve ouder-kindrelatie op zichzelf samenhangt met minder problemen in peerrelaties.

Op basis van deze bevindingen is het belangrijk dat professionals alert zijn op peerproblemen bij adolescenten na een scheiding, zodat hier vroegtijdig passende ondersteuning aangeboden kan worden. Daarnaast zouden ouders na een scheiding beter ondersteund kunnen worden, bijvoorbeeld via trainingen of programma's die hen helpen om consistent en emotioneel beschikbaar voor hun kinderen te blijven. Deze bevindingen bieden daarmee al concrete aanbevelingen voor de praktijk, maar tegelijkertijd benadrukken ze het belang van verder onderzoek naar factoren die het welzijn en de sociale relaties van adolescenten beïnvloeden. Daarbij is het vooral relevant om te onderzoeken welke aspecten van een scheiding deze relatie het meest beïnvloeden, zoals de rol van ouderlijk conflict, de kwaliteit van gezinsrelaties of de leeftijd van het kind op moment van de scheiding. Dit kan professionals helpen gerichter ondersteuning en interventies te bieden aan adolescenten en kinderen uit gescheiden gezinnen.

Literatuurlijst

Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. N. (2015). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation (Classic edition)*. Psychology Press.

Ainsworth, M. D. S., & Bowlby, J. (1991). An ethological approach to personality development. *American Psychologist, 46*(4), 333–341. https://doi.org/10.1037/0003-066X.46.4.333

Amato, P. R. (2014). The consequences of divorce for adults and children: An update. *Društvena Istraživanja, 23*(1), 5–24. https://doi.org/10.5559/di.23.1.01

Apata, O. E., Falana, O. E., Hanson, U., Oderohwo, E., & Oyewole, P. O. (2023). Exploring the effects of divorce on children's psychological and physiological wellbeing. *Asian Journal of Education and Social Studies, 49*(4), 124-133. https://doi.org/10.9734/AJESS/2023/v49i41193

Auersperg, F., Vlasak, T., Ponocny, I., & Barth, A. (2019). Long-term effects of parental divorce on mental health – A meta-analysis. *Journal of Psychiatric Research*, *119*, 107–115. https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2019.09.011

Averdijk, M., Eisner, M., & Ribeaud, D. (2013). Do social relationships protect victimized children against internalizing problems? *Journal of School Violence,* 13(1), 80–99. https://doi.org/10.1080/15388220.2013.842175

Bandura, A., & Walters, R. H. (1977). *Social learning theory* (Vol. 1, pp. 141-154). Englewood Cliffs, NJ: Prentice hall.

Brown, B. B. (2004). Adolescents' relationships with peers. In R. M. Lerner & L. Steinberg (Eds.), *Handbook of adolescent psychology* (2nd ed., pp. 363-394). John Wiley & Sons.

Buist, K. L., Deković, M., & Prinzie, P. (2012). Sibling relationship quality and psychopathology of children and adolescents: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review, 33*(1), 97–106. https://doi.org/10.1016/j.cpr.2012.10.007

Buist, K. L., & Vermande, M. (2014). Sibling relationship patterns and their associations with child competence and problem behavior. *Journal of Family Psychology, 28*(4), 529–537. https://doi.org/10.1037/a0036990

Campione-Barr, N. (2017). The changing nature of power, control, and influence in sibling relationships. *New Directions for Child and Adolescent Development*, *2017*(156), 7–14. https://doi.org/10.1002/cad.20202

Centre for Longitudinal Studies. (2007). *Millennium Cohort Study First Survey: Technical Report on Sampling* (4th ed.). Institute of Education. https://cls.ucl.ac.uk/wp-content/uploads/2017/07/Technical-Report-on-Sampling-4th-Edition-August-2007.pdf

Chavis, A. M. (2012). Social learning theory and behavioral therapy: Considering human behaviors within the social and cultural context of individuals and families. *Journal of Human Behavior in the Social Environment, 22*(1), 54–64. https://doi.org/10.1080/10911359.2011.598828

Cummings, E. M., & Davies, P. T. (2010). *Marital conflict and children: an emotional security perspective*. Guilford Publications.

Deater-Deckard, K., Dunn, J., & Lussier, G. (2002). Sibling relationships and social-emotional adjustment in different family contexts. *Social Development, 11*(4), 571–590. https://doi.org/10.1111/1467-9507.00216

Department for Work and Pensions. (2025, March 27). *Separated families statistics: April 2014 to March 2024.* https://www.gov.uk/government/statistics/separated-families-statistics-april-2014-to-march-2024/separated-families-statistics-april-2014-to-march-2024

Edels, R., Naoufal, M., & Montreuil, T. C. (2024). The influence of sibling relationship quality on the social, emotional, and behavioral functioning of children and adolescents: A scoping review. *Journal of Family Social Work, 27*(1–2), 1–29. https://doi.org/10.1080/10522158.2024.2414789

Forslund, T., & Duschinsky, R. (Eds.). (2021). *Attachment theory and research: A reader*. John Wiley & Sons.

Goodman, R. (1997). The Strengths and difficulties questionnaire: A research note. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 38*(5), 581-586. https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1997.tb01545.x

Hong, S., Hardi, F., & Maguire-Jack, K. (2023). The moderating role of neighborhood social cohesion on the relationship between early mother-child attachment security and

adolescent social skills: Brief report. *Journal of Social and Personal Relationships, 40*(1), 277–287. https://doi.org/10.1177/02654075221118096

Joshi, H., & Fitzsimons, E. (2016). The Millennium cohort study: the making of a multi-purpose resource for social science and policy. *Longitudinal and Life Course Studies*, *7*(4), 409–430. https://doi.org/10.14301/llcs.v7i4.410

Laursen, B., & Veenstra, R. (2021). Toward understanding the functions of peer influence: A summary and synthesis of recent empirical research. *Journal Of Research On Adolescence*, *31*(4), 889–907. https://doi.org/10.1111/jora.12606

McNelis, M., & Segrin, C. (2019). Insecure attachment predicts history of divorce, marriage, and current relationship status. *Journal of Divorce & Remarriage, 60*(5), 404–417. https://doi.org/10.1080/10502556.2018.1558856

Millennium Cohort Study. (2019). *Consent formulier: Voluntary consent to participate in a research study*. https://www.millenniumcohort.org/files/milco/2019/consentform_and_privacyact.pdf

Mitic, M., Woodcock, K. A., Amering, M., Krammer, I., Stiehl, K. A., Zehetmayer, S., & Schrank, B. (2021). Toward an integrated model of supportive peer relationships in early adolescence: A systematic review and exploratory meta-analysis. *Frontiers in Psychology, 12*, 589403. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.589403

Nederlands Centrum Jeugdgezondheid. (2025). *JGZ-richtlijn Ouder-kindrelatie*. https://www.jgzrichtlijnen.nl/richtlijn/jgz-richtlijn-ouder-kind-relatie/

NHS England. (2023, 21 november). *One in five children and young people had a probable mental disorder in 2023*. https://www.england.nhs.uk/2023/11/one-in-five-children-and-young-people-had-a-probable-mental-disorder-in-2023/

Office for National Statistics. (2024, 22 februari). *Divorces in England and Wales: 2022*. https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/birthsdeathsandmarriages/divorce/bulletins/divorcesinenglandandwales/2022

Orben, A., Tomova, L., & Blakemore, S.-J. (2020). The effects of social deprivation on adolescent development and mental health. *The Lancet Child & Adolescent Health, 4*(8), 634–640. https://doi.org/10.1016/S2352-4642(20)30186-3

Silveira-Zaldivara, T., Özerk, G., & Özerk, K. (2021). Developing Social Skills and Social Competence in Children with Autism. *International Electronic Journal Of Elementary Education*, *13*(3), 341–363. https://doi.org/10.26822/iejee.2021.195

Parker, J. G., & Asher, S. R. (1993). Friendship and friendship quality in middle childhood: Links with peer group acceptance and feelings of loneliness and social dissatisfaction. *Developmental Psychology, 29*(4), 611–621. https://doi.org/10.1037/0012-1649.29.4.611

Pauwels, L., & Pleysier, S. (2005). Effecten van antwoordstijlen in etiologisch self-report-onderzoek: Een 'causale modellenbenadering'. *Tijdschrift voor Criminologie*, *48*(1), 3.

Reitz, A. K., Zimmermann, J., Hutteman, R., Specht, J., & Neyer, F. J. (2014). How peers make a difference: The role of peer groups and peer relationships in personality development. *European Journal of Personality, 28*(3), 279–288. https://doi.org/10.1002/per.1965

Rubin, K. H., Bukowski, W., & Parker, J.G. (2006). Peer interactions, relationships, and groups. In N. Eisenberg (Ed.), *Handbook of child psychology*, *3*(5), 619-700.

Sarmadi, Y., & Khodabakhshi-Koolaee, A. (2023). Psychological and social consequences of divorce with emphasis on children's well-being: A systematic review. *Journal of Preventive Counseling, 4*(2), 1–34. https://doi.org/10.22098/jpc.2023.12578.1162

Scholte, R. H. J., & Van Aken, M. A. G. (2020). Peer relations in adolescence. In *Handbook of Adolescent Development: European Perspectives* (pp. 175–199). Psychology Press.

Shazra, A., & Riyaz, A. (2022). Parental divorce as a predictor of attachment style in children's adult intimate relationships: evidence from the Maldives. *The Maldives National Journal Of Research*, *10*(1), 7–32. https://doi.org/10.62338/pndyrx93

Steinberg, L., & Morris, A. S. (2001). Adolescent development. *Annual Review of Psychology*, *52*(1), 83-110. https://doi.org/10.1146/annurev.psych.52.1.83

Stern, J. A., & Cassidy, J. (2017). Empathy from infancy to adolescence: An attachment perspective on the development of individual differences. *Developmental Review, 47,* 1-22. https://doi.org/10.1016/j.dr.2017.09.002

Stikkelorum, L. C. J. (2021). *De rol van relatiekwaliteit tussen ouders* (Master's thesis, Universiteit van Amsterdam). Scripties. https://scripties.uba.uva.nl/download?fid=c5015333

UCL Centre for Longitudinal Studies. (2012). *Millennium Cohort Study Sweep 5: Main Stage Household and Main/Partner Questionnaire.* UCL Institute of Education. https://doc.ukdataservice.ac.uk/doc/7464/mrdoc/pdf/mcs5_survey_parental_interview.pdf

UCL Centre for Longitudinal Studies. (2017*). Millennium Cohort Study Sweep 6: Young Person Questionnaire.* UCL Institute of Education. https://cls.ucl.ac.uk/wp-content/uploads/2017/12/MCS6-Young-Person-Questionnaire.pdf

UCL Centre for Longitudinal Studies. (2020). *Millennium Cohort Study Sixth Survey 2015-2016 User Guide* (2nd ed.). UCL Institute of Education. https://doc.ukdataservice.ac.uk/doc/8156/mrdoc/pdf/mcs6_user_guide_ed2_2020-08-10.pdf

UCL Centre for Longitudinal Studies. (2025). *Millennium Cohort Study*. UCL Institute of Education. https://cls.ucl.ac.uk/cls-studies/millennium-cohort study/#Explore_and_access_the_data

Van Dijk, R., van der Valk, I. E., Buist, K. L., Branje, S., & Deković, M. (2021). Longitudinal associations between sibling relationship quality and child adjustment after divorce. *Journal of Marriage and Family, 84*(2), 393–414. https://doi.org/10.1111/jomf.12808

Wang, J., Iannotti, R. J., & Nansel, T. R. (2009). School bullying among adolescents in the United States: Physical, verbal, relational, and cyber. *Journal of Adolescent Health, 45*(4), 368–375. https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2009.03.021

Wasono, A., Mulawarman, M., Mulyani, P. K., Kumalasari, E., Mubarak, M. A., Arinanta, F. S., & Salafudin, M. A. (2025). Systematic Literature Review: The Impact of Divorce on Children's Mental Health. *Anterior Jurnal*, *24*(2), 27-40. https://doi.org/10.33084/anterior.v24i2.9048

Westhoff, B. (2022, 1 mei). *Meer leren over sociaal leren bij adolescenten*. Universiteit Leiden. https://www.universiteitleiden.nl/nieuws/2022/04/promotie-bianca-westhoff

WHO Regional Office for Europe. (2024, 12 november). *Rising school pressure and declining family support, especially among girls: New WHO/Europe report*. https://www.who.int/europe/news/item/13-11-2024-rising-school- pressure-and-declining-family-support-especially-among-girls--finds-new-who-europe-report

Yucel, D., & Yuan, A. V. (2015). Do siblings matter? The effect of siblings on socio-emotional development and educational aspirations among early adolescents. *Child Indicators Research, 8*(3), 671–697. https://doi.org/10.1007/s12187-014-9268-0

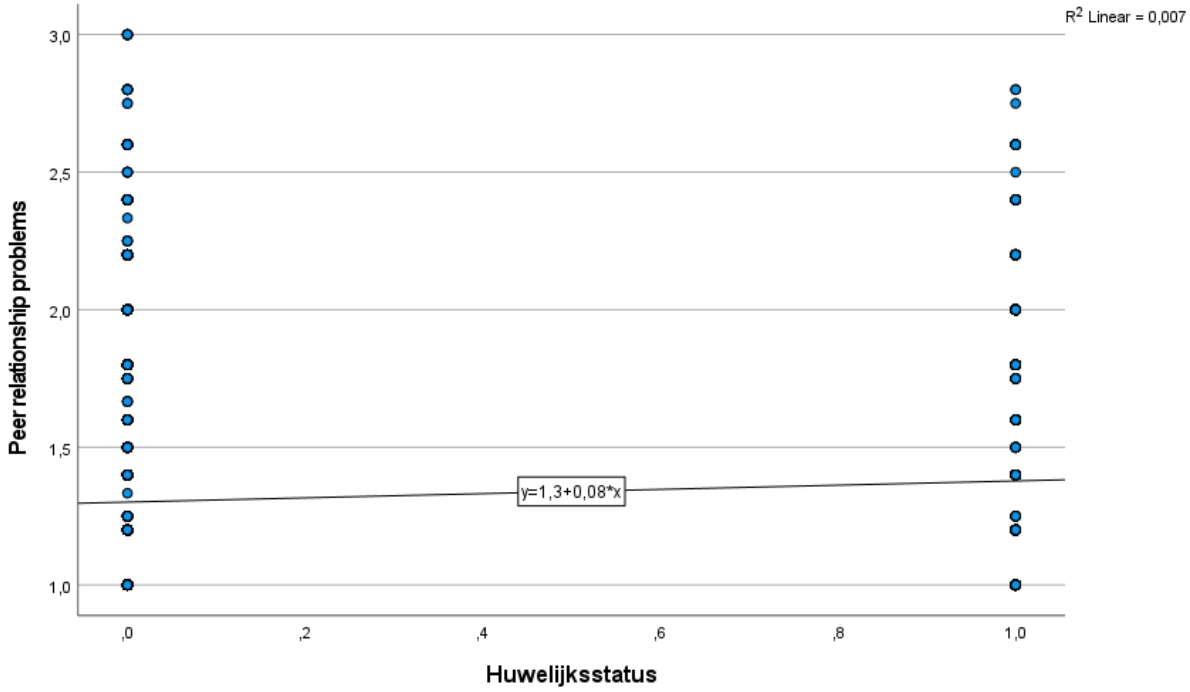
Bijlage A. Controle assumpties

Assumpties

De eerste assumptie die gecontroleerd wordt is de assumptie lineariteit. Deze assumptie is gecontroleerd door middel van een scatterplot van de onafhankelijke variabele, ‘huwelijksstatus’, en de afhankelijke variabele, ‘peer relationship problems’ (Figuur 2). De scatterplot laat een lineaire trend tussen de afhankelijke en de onafhankelijke variabele zien, dus wordt er aan deze assumptie voldaan.

Figuur 2

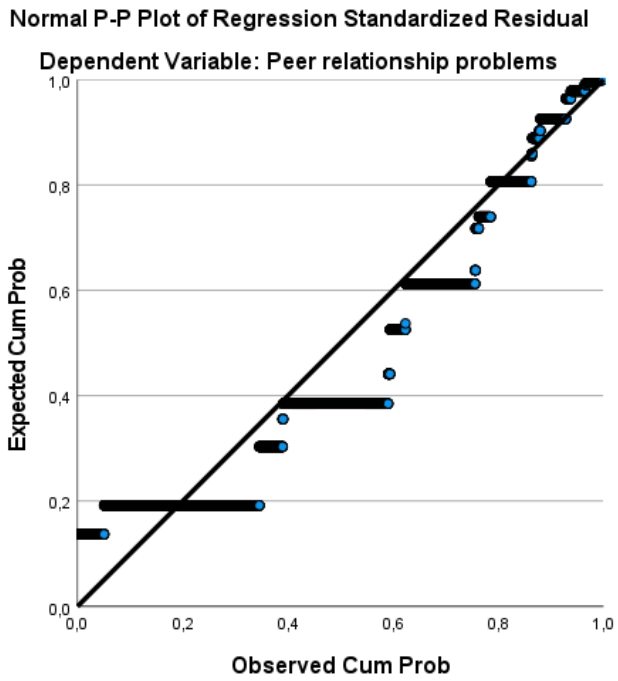
Scatterplot lineair verband huwelijksstatus en peer relationship problems.



Een tweede assumptie, de assumptie van normaliteit, is gecontroleerd aan de hand van een P-Plot van de residuen (Figuur 3). Wanneer de punten dicht bij de lijn liggen, duidt dit op een normale verdeling van de residuen. Zoals in Figuur 3 te zien is liggen de meeste punten dicht bij de lijn, wat duidt op een voldoende mate van normaliteit in de verdeling.

Figuur 3

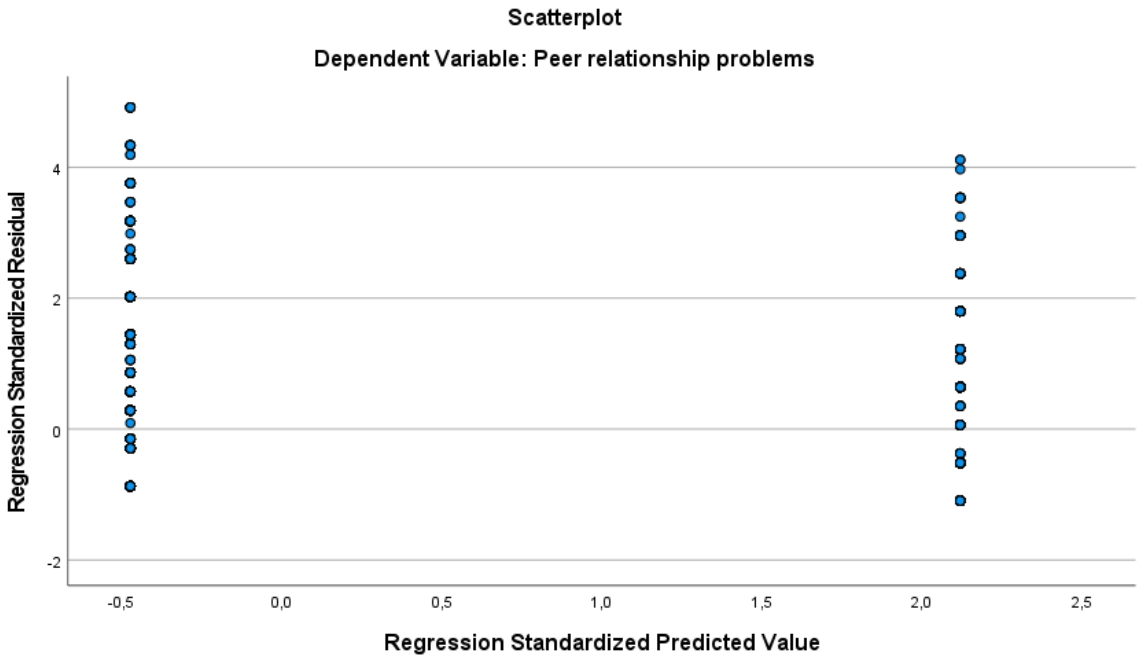
Normale P-Plot van regressie gestandaardiseerde residuen.



Vervolgens is de assumptie homoscedasticiteit gecontroleerd. Dit houdt in dat de varianties van de residuen constant is over alle waarden van de onafhankelijke variabele. Dit is getoetst aan de hand van een scatterplot van de residuen en de voorspelde waarden (Figuur 4). Het scatterplot van de residuen tegen de voorspelde waarden toont geen systematisch patroon, wat wijst op en gelijke spreiding van de residuen. Hiermee wordt voldaan aan de aanname van homoscedasticiteit.

Figuur 4

Scatterplot homoscedasticiteit.



De laatste assumptie die gecontroleerd is, is de assumptie dat er geen multicollineariteit tussen de onafhankelijke variabelen mag zijn. Dit houdt in dat er geen sprake mag zijn van een sterk lineair verband tussen verklarende variabelen. Dit is getoetst aan de hand van de 'Variance Inflation Factor', ook wel VIF genoemd. De vuistregel voor de VIF is dat de VIF-waarde lager dan 5 moet zijn om aan de assumptie te voldoen. De VIF-waarde voor de enkelvoudige regressieanalyse is 1 en voldoet hiermee aan de assumptie.